

Stručni rad

RAZVOJ I POTICANJE GOVORA I JEZIKA U DJECE

Suzana Ciglarič, prof. defektologije govora i sluha
Osnovna škola Ljudevita Pivka, Ptuj, Slovenija

Sažetak

Čovjek je jedino biće na Zemlji koje je razvilo govor i jezik. Ova su se dva područja razvijala postupno tijekom više tisuća godina kako bi postala složeni sustavi kakve poznamo danas. Govorom i jezikom ljudi izražavaju svoje želje, misli, iskustva, osjećaje, potrebe i sl. Međutim, govor i jezik nisu nešto što nam nije dano samo po sebi, već što svaki pojedinac mora naučiti. Sporazumijevanje s pripadnicima iste vrste ključno je za opstanak pa je razvoj govora i jezika iznimno važan aspekt djetetova odrastanja jer nam omogućava da živimo u zajednici (1). Govorno-jezični razvoj počinje već rođenjem i kod svakog se djeteta odvija u određenim fazama.

Ključne riječi: *razvoj govora, razvoj jezika, logoped*

1.Uvod

Predstaviti ću govorno-jezični razvoj djeteta za svaku dobnu skupinu od jedne do devet godina. Za svaku dob predstaviti ću preporuke i aktivnosti koje mogu pomoći i potaknuti govorni i jezični razvoj djeteta kod kuće i u vrtiću te kasnije u školi. Također ću dati preporuke roditeljima kada je dobro s djetetom posjetiti logopeda ili kada odgajatelj ili učitelj predlaže roditeljima da s djetetom odu logopedu.

2.Govorno-jezični razvoj djeteta i njegovo poticanje

DIJETE OD GODINU DANA		
Što dijete može učiniti?	Kako odrasli mogu pomoći?	Posjetite logopeda s djetetom kada...
<ul style="list-style-type: none"> - Nasmiješi se kad nas ugleda. - Ostvaruje kontakt očima. - Pokušava oponašati naše izraze lica. - Koristi se određenim gestama (npr. maše ili podiže ruke ako želi u naručje). - Odgovara na svoje ime. - Gleda u smjeru zvuka. - Sudjeluje u jednostavnim društvenim igrama. - Oponaša različite glasove. - Pokušava privući našu pozornost svojim govorom ili glasovima. - U izražavanju se pojavljuje ritam i intonacija. - Upotrebljava jednu ili dvije riječi, iako ih nužno ne izgovara potpuno ispravno. 	<ul style="list-style-type: none"> - Kada razgovarate s djetetom, gledajte ga u oči. - Mijenjajte svoj glas: dijete uživa u tome, melodija govora pomaže mu razumjeti jezik. - Uspostavite sve vrste međusobnih interakcija: napravite „smiješna lica”, osmijehe i poglede. - Djeci pjevajte pjesmice. - Dajte im vremena da na vaš govor odgovore pokretom, glasanjem – i to nagradite osmijehom, melodijom govora i smijehom. - Reagirajte na djetetov izraz lica (plakanje, smijeh, vrištanje...) - Imenujte ono što dijete čuje, vidi (auto, ptice, telefon). - Kratkim rečenicama opišite što radite. 	<ul style="list-style-type: none"> ... ima veće poteškoće u hranjenju. ... ne postoji glasno glasanje ili vokalni odgovor na glasanje drugih. ... tiho je, „dobro”. ... djetetov glas je monoton. ... ne uspostavlja kontakt očima. ... ne reagira na svoje ime, na buku. ... ne razumije jednostavne upute. ... predmete ne upotrebljava sa smislom. ... ne oponaša glasove odraslih. ... ne guguće ili ne prestaje gugutati.

DIJETE U DOBI OD DVIJE GODINE		
Što dijete može učiniti?	Kako odrasli mogu pomoći?	Posjetite logopeda s djetetom kada...
<ul style="list-style-type: none"> - Pravilno artikulira većinu samoglasnika i glasova m, p, b, n, t, d 	<ul style="list-style-type: none"> - Razgovarate s djetetom koristeći se riječima koje poznaje i kratke gramatički 	<ul style="list-style-type: none"> ... nema prave prve riječi. ... ne razumije uobičajene riječi.

<p>na početku slogova i riječi.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Povećava broj novih riječi, koje još ne izgovara točno. - Povezuje dvije riječi u rečenicu. - Pokazuje neke dijelove tijela na zahtjev. - Razumije jednostavne upute i pitanja. - Sluša priče, pjesme i rime. - Pokazuje (poznati) predmet koji imenujemo. - Ispunjava dvostruke upute (npr. Stavi čašu na stol.). 	<p>ispravne rečenice, a ne dječji govor.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Dajte mu prikladne knjige i razgovarajte uz njih. - Objasnite mu riječi koje ne razumije. - Ponovite riječi koje ne izgovara ispravno, ali ne tražite od njega da ih ponavlja iza vas! - Budite dobar uzor u govoru (proširite i nadopunite izjavu djeteta). - Prilagodite brzinu govora tako da dijete ima dovoljno vremena za odgovor. 	<p>... loša je koordinacija respiracije i hranjenja ili vokalizacije.</p> <p>... govori nerazumljivo.</p> <p>... ne održava kratku koncentraciju prilikom aktivnosti koju je samo odabralo.</p> <p>... u igri ne oponaša poznate situacije (hranjenje bebe...).</p> <p>... ne razumije jednostavna pitanja ili upute.</p>
--	---	---

DIJETE U DOBI OD TRI GODINE

Što dijete može učiniti?	Kako odrasli mogu pomoći?	Posjetite logopeda s djetetom kada...
<ul style="list-style-type: none"> - Imenuje većinu predmeta iz svoje blizine. - Pravilno izgovara glasove p, b, m, n, j, t, d, v, h, k, g. - U pripovijedanju povezuje tri do četiri riječi. - Želje i zahtjeve za predmetima izražava govorom. - Govori tečno. - Koristi se zamjenicama, prijedlozima i množinom. - Razumije i pita: što, tko, gdje i zašto. - Pripovijeda o događajima. - Slijedi upute sastavljene od tri dijela. 	<ul style="list-style-type: none"> - Mnogo razgovarajte sa djetetom. - Odgovarajte na djetetova pitanja jasno, kratko i razumljivo. - Kada određenu riječ izgovori pogrešno, ispravno je ponovite, ali ne tražite od djeteta da je ponavlja nakon vas - Pomognite djetetu oblikovati misli i opisati osjećaje. - Postavljajte djetetu pitanja. - Ako dijete zapne, nemojte ga popravljati, već samo usporite tempo svog govora. - Potaknite ga ostaviti bocu/dudu. 	<p>... upotrebljava samo nekoliko riječi.</p> <p>... ne izgovara većinu glasova koje bi trebalo u ovoj dobi.</p> <p>... ne povezuje riječi u rečenice.</p> <p>... roditelji i odgojitelji teško razumiju njegov govor (ili ga uopće ne razumiju).</p> <p>... ne razumije složene upute.</p> <p>... ne razumije pitanja.</p> <p>... ne postavlja pitanja.</p> <p>... ne razgovara sa svojim vršnjacima.</p> <p>... umjesto odgovora, ponovi pitanje.</p>

DIJETE U DOBI OD ČETIRI DO PET GODINA

Što dijete može učiniti?	Kako odrasli mogu pomoći?	Posjetite logopeda s djetetom kada...
--------------------------	---------------------------	---------------------------------------

<ul style="list-style-type: none"> - Pravilno izgovara sve glasove, osim šumnika i glasa /r/. - Pripovijeda o tome što je radilo. - Koristi se rečenicama koje sadrže četiri ili više riječi. - Sve riječi upotrebljava gramatički ispravno. - Obično govori tečno, bez ponavljanja slogova, glasova ili riječi. - Pripovijeda duže priče koje imaju smisla. - Komunicira s drugom djecom i odraslima. 	<ul style="list-style-type: none"> - Čitajte mu priče koje odgovaraju njegovoj dobi. - Neka vaše rečenice budu duže i složenije. - Slušajte i gledajte dijete tijekom razgovora, dajte mu vremena da odgovori. - Strpljivo mu odgovarajte na pitanja. - Igrajte igru uloga. - Igrajte društvene i didaktičke igre koje potiču obogaćivanje vokabulara, prepričavanje i izmišljanje priča. 	<p>... ne izgovara glasove koje bi u ovoj dobi trebalo.</p> <p>Vršnjaci i odrasli teže ga razumiju.</p> <p>... često radi gramatičke pogreške.</p> <p>... stvari opisuje i ne imenuje ih.</p> <p>... često ponavlja (oponaša) govor, geste odraslih.</p>
---	---	--

DIJETE U DOBI OD PET DO ŠEST GODINA		
Što dijete može učiniti?	Kako odrasli mogu pomoći?	Posjetite logopeda s djetetom kada...
<ul style="list-style-type: none"> - Sve glasove ispravno izgovara. - Govori tečno i razumljivo. - Koristi se složenim rečenicama i svim vrstama riječi gramatički ispravno. - Prepriča priču koju je slušalo. - Istinito pripovijedanje isprepliće s maštom. - Razumije vremenske koncepte (jučer, sutra...) - Zna odrediti prvi glas u riječima. 	<ul style="list-style-type: none"> - Širite vokabular (sinonimi, zajednički nazivi...). - Pročitajte mu duže priče i pripovijetke, aktivno gledajte slikovne enciklopedije i razgovarajte o sadržaju s djetetom. - Igrajte igru slušne diferencijacije (potražite riječi na određeni glas, otkrijte prvi glas u riječima, potražite rime...). - Potaknite dijete da priča i prepričava priče. 	<p>... pogrešno izgovara, zamjenjuje ili izostavlja pojedinačne glasove.</p> <p>... ne koristi se složenim rečenicama.</p> <p>... struktura rečenice je neadekvatna.</p> <p>... ne zna pričati priče, opisivati događaje.</p> <p>... ne shvaća značenje većeg broja riječi.</p> <p>... ne razumije složene upute.</p>

DIJETE U DOBI OD ŠEST DO SEDAM GODINA		
Što dijete može učiniti?	Kako odrasli mogu pomoći?	Posjetite logopeda s djetetom kada...
<ul style="list-style-type: none"> - Razumije apstraktne pojmove (bogatstvo, sreća, ljubav...). - Imenuje dane u tjednu. 	<ul style="list-style-type: none"> - Igrajte igre koje poboljšavaju fonološku svijest. - Čitajte s djetetom. 	<p>... ima skroman vokabular.</p> <p>... ne razumije apstraktne pojmove.</p>

<ul style="list-style-type: none"> - Govor prilagođava društvenim situacijama. - Može voditi duge razgovore. - Postoji interes za čitanje. - Vršiti slušnu sintezu i analizu riječi. - Povezuje glasove sa slovima. - Počne čitati i pisati. 	<ul style="list-style-type: none"> - Potičite ga da čita i piše. - Potičite ga da komunicira s različitim ljudima u različitim situacijama. 	<p>... ne razlikuje slova i brojeve. ... nije u mogućnosti izvršiti glasovnu analizu i sintezu riječi. ... teško zapamti upute, zadatke i sadržaj priča.</p>
DIJETE OD SEDAM DO DEVET GODINA		
Što dijete može učiniti?	Kako odrasli mogu pomoći?	Posjetite logopeda s djetetom kada...
<ul style="list-style-type: none"> - Ovladava gramatiku na razini odraslih. - Razumije uporabu riječi, fraza i rečenica u prenesenom smislu. - Čita i razumije pročitani tekst. - Piše čitko i pravopisno ispravno. 	<ul style="list-style-type: none"> - Razgovarajte o različitim sadržajima s djetetom. - Ohrabrite ga da utemelji različite sadržaje, zadatke. - Slušajte glasno čitanje djeteta i slušajte ga kako prepričava pročitano. - Različitim ga igrama potičite da piše. 	<p>... ima konceptualno siromašan govor. ... riječima se teže izražava. ... pri čitanju ili pisanju zamjenjuje slova (vizualno slična ili zvučno slična), preskače retke, miješa redosljed slova ili slogova u riječima. ... ne razumije pročitani tekst. ... ima poteškoća s pisanjem (nečitak rukopis, izostavljanje kvačica, točaka i crtica na slovima...).</p>

3. Zaključak

Razvoj govora i jezika vrlo je složen i dugotrajan proces. Dobro je da roditelji, odgajatelji i učitelji poznaju faze razvoja govorno-jezičnog razvoja djeteta te tako na vrijeme otkriju odstupanja u razvoju i, ako je potrebno, posjete logopeda ili se savjetuju s njim.

4. Literatura

- (1) Asha. (b.d.). *What is speech? What is language?*. Dostopno na spletni strani: https://www.asha.org/public/speech/development/language_speech/
- (2) Grilc, N. (2013). *Govorno – jezikovne motnje: priručnik z vajami*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
- (3) Marjanovič Umek, L. (1990). *Mišljenje in govor predšolskega otroka*. Ljubljana: DZS.
- (4) Žnidarič, D. (1993). *Otrokov govor*. Ljubljana: ZRSŠ.